

Белінська Г. В.кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки
Національного авіаційного університету**Нюкіна В. А.**магістрант
Національного авіаційного університету**Belinska Hanna, Niukina Valeriia**

National Aviation University

ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СВІТОСИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

TRANSFORMATIONS OF THE MODERN ECONOMIC WORLD SYSTEM UNDER GLOBALIZATION

У статті досліджуються особливості формування економічної складової сучасної світової системи в умовах глобальних економіко-політичних трансформацій. Авторами виокремлено дві моделі глобалізації – неоліберальну та гуманістично-ноосферну. Діючою визнано неоліберальну модель, яка трактується як технократично-однополярна при вираженій гегемонії США та західної культури. Також обґрунтовано поділ світової системи на центр та периферію. Описано залежність ролі та місця країни в структурі сучасної світової системи від рівня економічного розвитку та показників ВВП. Крім того, розглянуто стан та перспективи розвитку у якості економічного ядра світової системи сучасного Китаю. З'ясовано, що недоречно говорити про гегемонію країни у сучасній світової системі, оскільки її економіка не демонструє необхідної стабільності та переходу до постіндустріальної стадії розвитку. Натомість поточний стан світової системи демонструє формування потужного ядра в Північній Америці, в основі якого лежить економіка США.

Ключові слова: глобалізація, моделі глобалізації, світова система, ядро (центр) світової системи, периферія світової системи.

The article examines the peculiarities of the formation and further development of the economic component of the modern world system in the conditions of global economic and political transformations. The main scientific approaches to defining the essence and models of globalization are outlined. Authors singled out two main models of globalization – neoliberal and humanistic-noospheric. Neoliberal is recognized as the current one, due to the fact that it is interpreted as technocratic-unipolar under the pronounced hegemony of the USA and Western culture. The division of the world system into the center and the periphery is substantiated. The leading level is countries with a high level of income, which concentrate resource flows, appropriating all the benefits of globalization, and the bottom consists of less developed countries of the periphery, which are resource donors for the group of leaders, existing mainly due to the use and sale of natural resources and consumers of innovations. This group is the largest, it shows slow modernization, some of its regions are overpopulated, and in many places there are zones of political instability and conflicts. The dependence of the country's role and place in the structure of the modern world system on its level of economic development and GDP indicators is described. It was also found that in the process of development, central regions change their specialization, transferring innovations to other regions, which, in turn, seem to "pull" behind the center to a new high-quality level of economic development. The authors also considered the state and prospects for the development of the economic core in the territory of modern China. It has been found that it is inappropriate to talk about the hegemony of this country in the modern world system, since the country's economy does not demonstrate the necessary stability and transition to the post-industrial stage of development with the predominance of the service sector over industrial production. Instead, the current state of the world system demonstrates the formation of a powerful core of the world economy in North America, which is based on the economy of the United States of America.

Key words: globalization, models of globalization, world system, core (center) of the world system, periphery of the world system.

Постановка проблеми. Головним фактором формування сучасної світової системи сьогодні виступає процес глобалізації. Його відчутні результати проявляються в тому, що межі для економічної, культурної й політичної діяльності стають більш прозорими та умовними. Транснаціональні корпорації, всесвітня павутина (Інтернет), обмін студентів і професійних кадрів, сфера послуг, різні світові рухи захисту прав людини – усе це сприяє створенню справді глобальної культурної й економічної системи. Отже, саме глобалізація виступає процесом формування глобального людського суспільства, тобто світової системи.

Економіку зазвичай визначають як основу глобалізації. Вважається, що глобалізація є ніщо інше, як прояв сучасної постіндустріальної стадії розвитку економіки й суспільства у відносинах між країнами світу. Це – новий ступінь інтернаціоналізації суспільного життя – економічних, політичних, соціокультурних, екологічних, демографічних зв'язків між народами.

Тобто, світова система є результатом процесу формування глобальної геопросторової єдності, причинно-наслідкових ефектів зростання масштабності потоків і структур суспільної активності, швидкості й інтенсивності генетичних і функціональних взаємодій у системі «людина – природа».

Проте, оскільки сама глобалізація – це процес безперервний та, на думку деяких вчених, хаотичний, то не можна говорити про якийсь фінальний результат її впливу на світову систему, є лише перманентна трансформація, що потребує постійного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед вчених-класиків економічної думки варто виділити праці таких дослідників глобалізації, як Кастельс [7], Дж. Сорос [11], тощо. Проблема нерівності розвитку світової економічної системи як негативного наслідку глобалізації займався Н. Бердсолл [2].

Серед українських вчених-глобалістів варто виділити таких дослідників як: О. Білорус Д. Лук'яненко [3], С. Соколенко [10], К. Чернова [13].

Основоположниками вчення про власну світову систему прийнято вважати Ф. Броделя, а подальший розвиток світосистемний підхід отримав в роботах неомарксиста І. Валлерстайна [9].

Проте, важливою проблемою, що не є розв'язаною остаточно, залишається питання впливу глобальних світових економічних та політичних трансформацій на структуру та перебудову світової системи в наш час.

Тому, **метою даного дослідження** є виокремлення та аналіз сучасних проблем перебудови світової системи в цілому та її економічного сегменту зокрема, в умовах глобальних цивілі-

заційних зрушень та настання постіндустріальної стадії розвитку людства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні дослідники на сьогодні виділяють дві основні діючі моделі глобалізації – неоліберальну та гуманістично-ноосферну.

Неоліберальна модель трактується дослідниками як технократично-однополярна модель світобудови, при гегемонії США та Західної культури в цілому. Даній моделі притаманні такі характерні риси, як:

- утвердження до кінця ХХ століття панування ринкової економіки, демократії та системи цінностей передусім західної цивілізації. І така ситуація визначає сьогодні загальний фон, на якому продовжили розвиватися процеси глобалізації також і в ХХІ столітті;

- сформоване лідерство цивілізацій та країн, які є виразом соціально-економічного ладу, що перемиг на поточному етапі, зокрема, США та Західна Європа [1].

Наслідком став багаторівневий, багатошаровий характер світової будови, де верхній, лідируючий рівень – це країни з високим рівнем доходів, які концентрують основні фінансові ресурси і присвоюють вигоди від глобалізації, а нижній – менш розвинені країни периферії, що виступають ресурсними донорами для групи країн-лідерів. Соціальна основа неоліберальної моделі глобалізації проявляється у глобальному поширенні системи цінностей західного світу та поступовій ліквідації соціокультурної самобутності інших цивілізацій.

Одним з важливих питань будови сучасної світової системи, згідно такої моделі, стало питання визначення в ній місця кожної групи країн.

Так, основні ознаки просторової структури господарства країн, що розвиваються, склалися ще в період, коли вони перебували в колоніальній залежності. При цьому, роль головного центру всієї території виконує її столиця, а роль допоміжних центрів – райони експортної спеціалізації (гірничодобувна промисловість та плантаційне сільське господарство). Роль периферії виконують великі внутрішні території традиційного нетоварного сільського господарства (наприклад, Бразилія).

Аналогічну просторову модель розвитку має також і світове господарство в цілому, адже, як зазначалося вище, воно побудовано за концепцією «центр – периферія».

У світі виділяють центр – розвинені країни світу, які оточені напівпериферією, де одночасно розвинені окремі види послуг і промислового виробництва.

Центр становлять постіндустріальні країни Північної Америки, Західної Європи та Японія, які контролюють науково-технічний про-

грес, рух капіталу й стан світових ринків. Між країнами «центру» досягнуто високого рівня єдності виробничих, торговельних і фінансових відносин. У цих країнах досягнуто найвищих показників соціально-економічного розвитку. Також в цих країнах розташовані переважна більшість штаб-квартир міжнародних організацій і транснаціональних корпорацій (ТНК).

Найчисленнішою є група країн світу периферії – це сукупність територій з уповільненою модернізацією, що є джерелом ресурсів і споживачами інновацій. Країни, розташовані здебільшого у тропіках. Периферія живе переважно за рахунок використання власних природних ресурсів, деякі її регіони перенаселені, у багатьох місцях зберігаються зони політичної нестабільності та конфліктів. Також дані країни переважно мають міжнародну спеціалізацію на одному-двох видах економічної діяльності (наприклад, Еквадор вирощує й постачає банани).

Виділяють різні види периферії світу. Інтегрована тісно пов'язана із центром, який має безпосередній вплив на її розвиток (наприклад, Республіка Корея).

У віддаленій і покинутій – навпаки вплив центру майже відсутній. У таких країнах спостерігається нестабільна політична обстановка, міжнародні та релігійні конфлікти (наприклад, Південний Судан). Окреме місце займають країни частково автономної периферії, які є регіональними лідерами (наприклад, Індія).

Виокремлюють також залучену у світові процеси периферію. Це переважно постсоціалістичні країни Євразії, серед них й Україна. За умови проведення економічних реформ наша країна має всі передумови наздогнати своїх західних сусідів та стати інтегрованою у світові економічні процеси.

Центр і периферія на будь-якому просторовому рівні пов'язані між собою потоками інформації, капіталу, товарів, робочої сили. Поширення інформації відбувається на трьох рівнях:

- від провідних економічних районів і центрів до регіональних центрів і периферійних територій;
- від центрів вищого ієрархічного рівня до центрів нижчого порядку;
- з великих і середніх міст – у прилеглі райони (наприклад, сільську місцевість).

Інноваційна діяльність центру, де найбільш інтенсивні ділові та наукові контакти й кращий доступ до інформації, забезпечує його перевагу над периферією.

Таким чином, залежно від перерозподілу профільних функцій центру та периферії змінюється й економічна ефективність розмі-

щення й розвитку різних підприємств, фірм та організацій.

Проте, деякі вчені виділяють розглядають не дво- а трирівневну модель розвитку світового господарства – «центр – напівпериферія – периферія».

На їхню думку, напівпериферія – це регіони та райони, що перебувають між центром і периферією. За своєю структурою вона є дуже неоднорідною. Сюди включаються достатньо розвинені країни, які продають на світовому ринку багато промислових і непромислових товарів, адже їхні економіки поки що залишаються індустріальними і працюють переважно з використанням іноземних технологій. Дані країни мало впливають на світові економічні й політичні процеси.

До напівпериферії згідно такої класифікації відносять індустріально розвинені країни Євразії та Латинської Америки, нові індустріальні країни, країни-експортери нафти та окремі країни з перехідною економікою. Слід зазначити, що в центрі та напівпериферії світового господарства сконцентрована величезна частка світового виробництва. 2/3 населення Земної кулі, 90% ВВП світу та 80% світової торгівлі припадає на «Велику двадцятку» (G-20) [3].

Друга модель глобалізації – гуманістично-ноосферна являє собою по суті, утопічну альтернативу однополярній моделі. Вона виходить з того, що постіндустріальне суспільство є гуманістично-ноосферним за своїм змістом, тож пріоритет у такому суспільстві має віддаватися творчому початку та забезпеченню гідних умов життя та розвитку кожній людині, кожному народу та кожній цивілізації.

І першим пріоритетом, основою багатства націй має стати саме сфера духовного відтворення – наука та освіта («суспільство знань»), висока культура та гуманістична етика. Вчені зазначають, що таке суспільство може бути побудоване лише в глобальних масштабах, оскільки воно несумісне з розколотою цивілізацією, беззаперечним світовим лідерством однієї наддержави і тим більше з неоколоніалізмом відсталих країн.

Але по факту, протягом кількох останніх десятиліть панує неоліберальна та моноцентрична модель глобалізації, за якої лівова частка доходів і благ належить центру світової системи, залишаючи напівпериферії та периферії або незначні вигоди, або значні збитки.

Як результат цих дій – розвинений центр, напівпериферії, що розвиваються, і стагнующі периферії [12]. Так, якщо розрив між доходами 20% найбагатших і 20% найбідніших жителів планети після закінчення Другої світової війни був 7–9 кратним, то на початку поточного століття він став 50–75 кратним, що свідчить про

посилення неоімперіалістичної експлуатації та нерівності у розподілі доходів [6].

Лідер розвинутого центру та глобальний гегемон США залишаються найбільшою економікою та військово-політичною силою світу, але їхнє домінування постійно знаходиться під загрозою. Базуючись на теоріях світосистеми, у перспективі вчені прогнозують формування справжнього багатопольярного світу, яке стане можливим тоді, коли на противагу США може з'явитися стратегічна альтернатива у вигляді макрорегіональних інтеграційних систем, оскільки поступово на глобальне лідерство починає претендувати Китай, а до початку війни в Україні – навіть Росія [5].

Також потенційно регіональним центром сили міг би стати якийсь з геополітичних блоків, зокрема АСЕАН. Іншими альтернативами можуть бути об'єднана Європа та країни Тихоокеанського регіону. Тож, можна прогнозувати появу в перспективі нових центрів сили, що виростатимуть з напівпериферії, а світосистема має всі шанси стати бі- або навіть поліцентричною [12].

Провідними компонентами таких регіональних інтеграційних угруповань є, передусім, національні господарства найбільших постіндустріальних країн і сформовані регіональні економічні утворення (за типом ЄС чи АСЕАН). Їх формування відбувається під впливом регіоналізації світогосподарського простору та здебільшого передбачає створення сприятливих умов товарообміну та розгортання різних форм економічної діяльності між країнами регіонального утворення, зародження і нарощування інтеграційних процесів і, навіть, можливу єдину зовнішньоекономічну політику об'єднання щодо інших держав і організацій.

З описаного вище стає очевидним, що гуманістично-ноосферна модель глобалізації на даному етапі розвитку людства є недосяжною, але в процесі суспільної еволюції в перспективі потенційно можливою. Адже ризику розколу та зіткнення цивілізацій необхідно протиставити альтернативу у вигляді активного діалогу, ділового співробітництва та партнерства у вирішенні ключових глобальних проблем. А головною метою альтернативної моделі глобалізації є скорочення розриву у рівні соціально-економічного, науково-технологічного та екологічного розвитку між різними країнами та цивілізаціями, який виник при індустріальному суспільстві.

Тож очевидно що реальна зміна моделі глобалізації можлива лише за умови багатопольярної світосистеми, чого поки досягти не вдається.

Так, на сучасному етапі розвитку світового господарства глобальна ринкова еконо-

міка охоплює лише порівняно невелике коло постіндустріальних і найбільш «просунутих» індустріальних країн (таких, як Канада) та ще нових індустріальних країн з великим експортом (Республіка Корея). Разом вони утворюють «золотий мільярд» людства, який споживає майже 80 % світового ВВП.

У ході історичного розвитку центральні економічні райони змінюють свою спеціалізацію й географічне положення. Вони передають інновації іншим регіонам світу. А ті ніби «підтягуються» центром на новий якісний рівень розвитку економіки. У результаті цього центр світового господарства починає поступово розширюватися. Так, наприклад, до центру світу свого часу було включено США.

Країни G-20 складають ядро сучасної світосистеми. Так, у 2021 році, за даними та оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ), лише в номінальному вираженні лідерами з валового внутрішнього продукту стали чотири країни що входять до G-20 – США, Китай, Японія та Німеччина (в складі ЄС). Фактично лише ВВП США перевищує сукупний ВВП 170 країн. Розмір валового внутрішнього продукту США становить 22,9 трлн доларів, що дорівнює 24,4% світового ВВП.

Економіка Китаю посідає друге місце у номінальному вираженні з ВВП і становить 16,9 трлн доларів, що є відповідно 17,9% від загальносвітового ВВП за 2021 рік. Вона залишається передовою країною у світі за обсягом виробництва у різних сферах, включаючи виробництво сталі, електроніки та робототехніки.

Проте, говорити про гегемонію даної країни у сучасній світосистемі, на нашу думку, ще зарано, оскільки економіка Китаю не демонструє необхідної для цього стабільності та переходу до постіндустріальної стадії розвитку з переважанням сектору послуг над промисловим виробництвом. Також Китай має суттєві проблеми через посилення боргової кризи. Так, борг КНР сягнув вже 40 трлн дол., що дорівнює 270% від ВВП країни, при чому дві третини від цієї суми – це борги китайських компаній, тобто неурядові борги. Таких масштабів закредитованості немає навіть у США [8].

Японія ж впевнено посідає третє місце за розміром ВВП у світі. Її показник за 2021 рік – 5,1 трлн дол. США, що становить 5,4% від загальносвітового показника.

Однією з найбільш економічно розвинутих країн Європи є Німеччина, яка експортує приблизно 20% автомобілів у світі. У 2019 році загальний обсяг торгівлі становив майже 90% ВВП країни. Загальний ВВП країни за 2021 рік становив 4,2 трлн дол. США, що становить 4,5% від світового ВВП за відповідний рік. Більш

Топ-10 країн світу у 2021 році за розмірами номінального ВВП

Позиція в рейтингу	Назва країни	Розмір ВВП, трлн. \$	% у загальносвітовому ВВП
1.	США	22,9	24,4
2.	Китай	16,9	17,9
3.	Японія	5,1	5,4
4.	Німеччина	4,2	4,5
5.	Сполучене Королівство	3,1	3,3
6.	Індія	2,9	3,1
7.	Франція	2,9	3,1
8.	Італія	2,1	2,3
9.	Канада	2,0	2,1
10.	Південна Корея	1,8	1,9

Джерело: складено автором

детальну інформація по 10 країнам з найбільшими розмірами номінального ВВП у 2021 році наведено у Таблиці 1.

Сучасний стан світової системи демонструє, що наймогутніше ядро світового господарства склалось на сьогодні у Північній Америці. Його основу становить економіка Сполучених Штатів Америки (1-ше місце за рівнем ВВП у світі), з економікою яких тісно пов'язані економіки країн-сусідів: Канади (9-те місце за рівнем ВВП у світі) й Мексики (ВВП за 2021 рік становить 1,29 трлн дол. США або 1,4% від загальносвітового ВВП), які разом утворюють відоме інтеграційне утворення НАФТА. Саме на дане угруповання припадає 7% населення, 27,8% світового ВВП [5].

Основою інтеграційних процесів в цьому випадку стали об'єктивно існуючі вигоди сусідського положення країн-учасниць НАФТА – від «економії на відстанях» до трансграничної взаємодії.

Аналогічна ситуація спостерігається і в інших регіонах світу: в Європі та Південно-Східній Азії. Найбільш активно торгівля та інші види економічного співробітництва розвиваються передусім між країнами-сусідами. Так, усі країни з числа тих, що входять у першу двадцятку торгових держав світу, знаходяться у трьох великих регіонах взаємної торгівлі: 10 – у Європі (у т. ч. 8 є членами ЄС), 7 – у Східній і Південно-Східній Азії, 3 – у Північній Америці.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи все сказане вище, потрібно зазначити, що в основі трансформації світової системи на сучасному етапі розвитку людства лежать процеси глобалізації. Її неоліберальна модель, що є актуальною зараз, сформувала багато-

рівневий характер світоустрою, де лідируючий рівень, куди входять країни з високим рівнем доходів, концентрує на собі усі фінансові потоки, отримуючи всі вигоди від глобалізації, а нижній рівень, представлений нерозвиненими країнами периферії, виступає ресурсним донором. Це призводить до ще більшої поляризації світу, ускладнюючи гонку за лідерами. Проте, частина периферії таки змогла встати на шлях прискореного розвитку завдяки тісним зв'язкам з центром світової системи. Також залученою до глобалізаційних процесів розвитку є частина периферії, представлена постсоціалістичними країнами з трансформаційною економікою.

На сьогодні реальною альтернативою може стати перехід світу до іншої моделі глобалізації – гуманістично-ноосферної, в основу якої покладено перехід світу до постіндустріальної стадії розвитку, але на поточний момент такий розвиток подій видається потенційно можливим, але малоімовірним через незначну кількість країн світу, які до цієї стадії власне перейшли. Тож прогнозується поки що подальше розшарування світу за доходами з потенційною можливістю економічного зростання для трансформаційних країн та країн периферії, що вже набрали обороти в економічному розвитку.

Дані висновки непрямо підтверджують ситуація, яка склалась щодо позиції Китаю в світовій системі, адже заявлена гегемонія даної країни на сьогодні є не стійкою, оскільки економіка країни не демонструє необхідної стабільності та переходу до постіндустріальної стадії розвитку з переважанням сектору послуг над промисловим виробництвом.

Список використаних джерел:

1. Бархатов І.В. Форми и модели глобализации как основополагающей тенденции мирового развития. Блог Юрия Сторожева, 2015. URL: <https://yury-st.livejournal.com/225496.html> (дата звернення 25.10.2022)

2. Бердсолл Н. Усиление неравенства в новой глобальной экономике. *Вопросы экономики*. 2006. № 4. С. 86.
3. Білорус О.Г., Лук'яненко Д. Г. та ін. Глобалізація та безпека розвитку : монографія. О-Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.
4. Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Сovenko В.В. Географія (рівень стандарту) : підручник для 11 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 192 с.
5. Дикань В. Л. Обруч А.В. Украина в глобальной миросистеме: особенности и последствия государственной экономической политики. *Вісник економіки транспорту і промисловості. Український державний університет залізничного транспорту*. 2017. № 59. С. 11–19.
6. Иноземцев В. Вестернизация как глобализация и «глобализация» как американизация. *Вопросы философии*. 2004. № 4. С. 58–69.
7. Кастельс М. Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура / наук. ред. О.І. Шкаратан. Москва : ГУ ВШЭ, 2000. С. 51.
8. Мірошніченко Б. Китай занурюється в боргову кризу і закривається від світу. Якими будуть наслідки? *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/01/11/681284/> (дата звернення: 24.10.2022).
9. Світ-системна теорія І.Валлерстайна. Світ-системний аналіз. URL: <https://fin-resh.ru/uk/mir-sistemnaya-teoriya-i-vallerstaina-mir-sistemnyi-analiz-i-vallerstaina.html> (дата звернення 22.10.2022).
10. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. Київ : Логос, 1999. 568 с.
11. Сорос Дж. Джордж Сорос про глобалізацію. Пер. з англ. А. Фролкін. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 173 с.
12. Тарасевич В.Н. Четверть века независимости Украины: актуальные контексты и императивы социальноэкономических реформ. *Економіка України*. 2017. № 8. С. 14–28.
13. Чернова К.О. Глобалізація як вимір сучасності: соціокультурний аспект. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2011. Вип. 13. С. 16–20.

References:

1. Barkhatov I.V. (2015) Formy y modely hlobalyzatsyy kak osnovopolahayushchey tendentsyy myrovoho razvytyya. [Forms and models of globalization as a fundamental tendency of world development]. *Yury Storozhev's blog*. Available at: <https://yury-st.livejournal.com/225496.html> (accessed 25 October 2022)
2. Birdsall N. (2006) Usylenye neravenstva v novoy hlobalnoy ekonomyye [Intensification of inequality in the new global economy]. *Questions of economics*, no. 4, p. 86.
3. Belarus O.G., Lukyanenko D.G. and others. (2001) Hlobalizatsiya ta bezpeka rozvytku: monohrafiya [Globalization and development security: monograph]. O- Kyiv: KNEU, 733 p.
4. Hilberg T.G., Savchuk I.G., Sovenko V.V. (2019) Heohrafiya (riven standartu) : pidruchnyk dlya 11 kl. zakladiv zahalnoyi serednoyi osvity [Geography (standard level): textbook for 11th grade. institutions of general secondary education]. Kyiv: UOVC "Orion", 192 p.
5. Dykan V.L., Obruch A.V. (2017) Ukrayna v hlobalnoy myrosysteme: osobennosty y posledstvyya hosudarstvennoy ekonomycheskoj polytyky [Ukraine in the global world system: features and consequences of state economic policy]. *Herald of the economy of transport and industry. Ukrainian State University of Railway Transport*, no. 59, pp. 11–19.
6. Inozemtsev V. (2004) Vesternyzatsyya kak hlobalyzatsyya y «hlobalyzatsyya» kak amerykanyzatsyya [Westernization as globalization and "globalization" as Americanization]. *Questions of philosophy*, no. 4, pp. 58–69.
7. Castells M. (2000) Informatsiyana epokha: ekonomika, suspilstvo i kultura [Information age: economy, society and culture] (eds.. O.I. Shkaratan), Moscow: HU VSHÉ, 51 p.
8. Miroshnychenko B. (2022) Kytay zanuryuyetsya v borhovu kryzu i zakryvayetsya vid svitu. Yakymy budut naslidky? [China plunges into a debt crisis and closes itself off from the world. What will be the consequences?]. *Ukrainian Pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/01/11/681284/> (accessed 24 October 2022)
9. Cvit-cytemna teoriya I.Vallepctayna. Cvit-cytemnyy analiz [World-system theory of I. Valleptain. World-systemic analysis]. Available at: <https://fin-resh.ru/uk/mir-sistemnaya-teoriya-i-vallerstaina-mir-sistemnyi-analiz-i-vallerstaina.html> (accessed 22 October 2022)
10. Sokolenko S.I. (1999) Hlobalizatsiya i ekonomika Ukrayiny [Globalization and the Economy of Ukraine]. Kyiv: Logos, 568 p.
11. Soros J. (2002) Dzhordzh Soros pro hlobalizatsiyu. [George Soros on globalization] (Trans. from English A. Frolkin). Kyiv: Solomia Pavlychko Publishing House "Osnovy", 173 p.
12. Tarasevich V.N. (2017) Chetvert veka nezavysymosty Ukrayny: aktualnye konteksty y ymperatyvy sotsyalno-ekonomycheskykh reform [A quarter of a century of Ukraine's independence: current contexts and imperatives of social and economic reforms]. *Economy of Ukraine*, no. 8, pp. 14–28.
13. Chernova K.O. (2011) Hlobalizatsiya yak vymir suchasnosti: sotsiokulturnyy aspekt [Globalization as a dimension of modernity: sociocultural aspect]. *Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*, no. 13, pp. 16–20.